

EGYKORI JUHÁSZOKRÓL

Valamikor, még a múlt század derekán, errefelé Zentán és környékén is igen sok volt a pásztorfamília, hogy csak a Czakó, Gracza, Balázs, Hanesz, Dulič, Gere, Boca, Huszka, Banka, Baker családokat: azaz a legnevezetesebbeket említsük.

A Juhász és Szücs családnevek gyakori előfordulása is azt bizonyítja, hogy egykoron igen virágzó foglalkozás lehetett a birkatartás.

A mezőgazdaság fejlődésével azonban apránként kopotak ki járások és a legelők a birkanyájak alól. Emiatt a birkával való törődést is lassan-lassan abbahagyták az emberek, és ma már ha látunk is vásártéren, ugaron legeltető juhászt, annak a nyáját már könnyű megoldvasni, könnyű átlátni rajta...

A régi juhászokkal együtt kihal lassan a róluk szóló szájhagyomány is, de ennek töredékét itt-ott még őrzi a fakuló népi emlékezet.

A JUHÁSZ MEG A KUTYÁJA

A Tisza menti ártereken és vízjárta gyepes részeken legeltető feles juhásznak volt egy messze földön híres pulikutya. Szürke kis gubancos jószág volt, a szőre tele belecsimbókosodott gizgazzal, s csak az orra meg a két szeme csillogása látszott ki a szőrkupac közül. A juhásznak mégis gyönyörűsége tellett a kutyájában. No, telhetett is! Olyan rendet szabott az a birkák között, hogy öröm volt nézni. Ha legelés közben nagyon szétterült a nyáj, vagy ha valamelyik öreg meddő birka előgyelgett jobb legelő után, a juhásznak csak a szemével kellett intenie, a puli máris odafordította, illetve terelte, ahova kellett. Csendeshajtáskor, amikor a juhász megfektette kérérdzni a falkát, akár oda is hagyhatta a nyáját, csak a botját kellett a csacsi elé keresztbe tennie. A füles azt át nem lépte, a puli meg leült a bot mellé, s azt senki ember fiának föl nem hagyta volna venni.

Kérték is a juhásztól a kutyát, ígértek érte fűt-fát a juhásztársak, de az nem adta. Azt mondta, hogy többet ér neki az a kutya, mint két lusta bojtárgyerek. Hanem abban azért csak megegyeztek – mivelhogy a kutya nőstény volt –, ha a puli lefial, egy-egy birkát adnak mindegyik kölykéért.

Össze is szedett a juhász így vagy hat rendelést, s utána nem győzött tervezgetni, amíg a nyája békésen legelészett:

– Ha lenne hat kiskutya, az már hat birka. Annak jövőre hat báránya, az már tizenkettő... Neki magának is volt a falkában tizennyolc birkája, az már harminc, s ha a rákövetkező esztendőben újra születik harminc bárány, az már hatvan birka. Hamarosan magatarti juhász lehet belőle... – révedezett el messze néző tekintettel.

Történt, hogy egy alkalommal két-három napra dolga akadt a városban, s ez idő alatt a nyáját suttyó fiára meg a pulira hagyta.

Amíg a juhász odavolt a nyájtól, az alatt a pulira rájött a koslatás. Annyi kankutya verődött össze, csaholt, morgott körülötte, hogy a gyerek nem győzte botolni őket.

Kiérve a városból, örült a juhász a hírnek, becézte, simogatta a pulit, kedvezett neki, s amikor elérkezett a kölykezés ideje, nem hagyta, hogy a kutya kaparjon fészket magának, hanem kosárba vackolt meg neki, hogy

a puli szalmára fialjon le. Hát meg is tette: kilenc (!) kölyket vetett, a juhász nagy-nagy örömeire.

– Kilenc kiskutyá! Kilenc birka! Az megint kilenc bárány! ... Micsoda farkája lesz is öneki hamarosan! – dagadt a mája a boldogságtól.

Kedvezett is a pulinak, jó világ járt a kutyára, mert – nyár lévén – került a birka, s a puli mindig húst kapott, s úgy élt, mint a püspök. Kővér is volt – egy darabig.

Kisült ugyanis, ahogy a kiskutyák pendültek, s kinyílt a szemük, hogy egy sem az anyjára ütött, kivétel nélkül korcs lett valamennyi, ilyenformán az üzletből sem lehetett semmi. Bántotta szörnyen a juhászt a dolog, s amikor legközelebb a puli farkcsóválva kérte tőle az ennilót, csak oldalba rúgta szegényt:

– Csiba te, ördög bújjon a fajtádba bele! Összeszúrta a levet mindenféle ócska döggel, csak éppen pulival nem! De hát – tette hozzá szomorúan – így van ez, ha nem maga csinálja az ember...

JUHÁSZ A TANÍTÁSON

Nősülni akart az egyik Zenta környéki juhászivadék, s egyházi szokás szerint, esküvő előtt, tanításra rendelték be a fiatalokat doktor Nacsa Lajos plébános úr elé.

A legény afféle szilaj, szókimondó pásztor lévén, amikor az első tanítás alkalmával a plébános úr megkérdezte tőle, hogy tud-e imádkozni, önérzetesen válaszolta:

– Hát hogy az Istenbe ne tudnék, tisztelendő úr! 'Szen vallásos aszszony volt a mi édesanyánk. Megtanított az bennünket még mint gyerekeket a különböző imádságra!

Népi pap volt a plébános úr is, s dehogy róttá volna meg a legényt a szava járásáért. Ehelyett inkább arra biztatta, hogy mondja el a miatyánkot.

A vőlegény eleget tett a felszólításnak. A miatyánk után az üdvözlégy..., majd a hiszekegy következett. Ment mindegyik hibátlanul, akár a vízfolyás. Elégedett volt a plébános úr nagyon, s még csak egy kérdést adott fel a katekizmusból:

– Azt tudod-e fiam, hogy hány szentség van?

Ráncba szaladt a legény homloka, váltogatni kezdte a lábát, hol az egyiket, hol a másikat helyezve előbbre, pirosodott, izzadt, látszott rajta, hogy gondolkodik erősen.

- No, monddad csak! – biztatta szelíden a lelkipásztor.
– A hétszentségit! Ezt meg – lássa, plébános úr – nem e’felejtettem!

JUHÁSZ-VENDEGLÁTÁS

Fogahullott, öreg felsőhegyiek meséltek egy régi virtigli pásztorról, Kis Pali bácsiról, aki – amikor a múlt század végén megfogyatkoztak errefelé a szabad mezőségek – Bánátban, Padén árendált legelőt a birkáinak.

Akkoriban még gatyás bíró állt a falu élén, s hogyan, hogyan nem, éppen ennek a búzájában ment tilosba Pali bácsi falkája. Hogy az öreg akarta-e, vagy hogy tán a bojtárgyerek andalodott el, ezt már nehéz volna kideríteni, elég az hozzá, hogy a vén juhász szép szóval akarta a kárt eligazítani. Bíró uram előbb berzenkedett, fenyegette a juhászt, de aztán – mivel nem vetette meg a jót – kiegyeztek egy kiadós birkapaprikásban.

Mesélik: másnap estére volt hivatalos a juhásztanyára a gatyás bíró.

Pali bácsi aznap délután elkapott a gamójával egy öreg, szőrferges birkát, kirántotta a bőreből, és már készült is a jó vacsora. Karikára vágott vöröshagymát tett a hús tetejére arra paprikát szórt, s többször is megriszálta a bográcsot, hogy a hús körbe-körbe haladjon. Olyan szaga volt annak, hogy még Miska, a csacsi is odaténfergett a szolgafához, s bele-bele szagolt a bográcsba, amíg a juhász és a bojtár a birkák körül foglalatoskodott.

Később megjött a bíró is, és körülülték a vacsorát. Este volt már, de nem gyújtottak világot, mert holdtölte lévén, akár szag után is beletaláltak a bográcsba.

Jócskán benne voltak már az evésben, no meg a beszédben is, amikor a bíró – két falat között – tele szájjal érdeklődni kezdett:

- Ugyan gazduram, hány veséje szokott egy birkának lenni?
- Hát kettő.
- Én is úgy tudtam vóna, de már az ötödiket eszem...

Pilácsot gyűjtanak hát, s akkor látják, hogy a gatyás bíró bicskahegyén számárgaluska fénylik a zsirtól.

– Híjnye, a teremtésit ennek a Miskának! – zsémbelt az öreg pásztor.
– Mi akartuk megvendéglőlni bíró uramat, oszt ehun e: a csacsinak sikerült!

Boldogult Csikós Jani csantavéri juhász is belevaló furfangos észjárású ember volt.

Szegény juhásként, alig néhány birkával kezdte, fokozatosan vergődött zöld ágra, és a végén úgy megtollasodott, hogy 100 láncos nagygazda lett belőle. Róla emlegették a szellemes szólásmondást is, hogy: „Bocskorban kezdte, csizmában végezte.”

No, értette is a módját, hogyan lehet mindig előbbre jutni.

Kezdő juhász volt még, de már akkor kieszelte, hogyan lehet lóvá tenni az éber csőszöket, akik nem restelltek még éjszaka is utána nézni, nem legel-e tilosban a jószág. Nappal nem mozdult el ökelme a falkával a gyepről, mert tudta jól, hogy szemmel tartják. Éjszaka aztán a sötétség leple alatt odaterelte a birkáit valamelyik vetésre, ám előbb leakasztotta a vezérürü nyakáról a kolompot. De nehogy gyanút fogjon a kerülő, a kolomppal maga ment el a határ másik sarkába, s ott kolompolgatott egymagában egész éjszaka, amíg a falka szétterülve a tilosban, nyugodtan legelészett.

JUHÁSZ A BÍRÓ ELŐTT

A juhászok szelíd, kezes népek voltak, de ha meg találtak vadulni, annál veszettebbek tudtak lenni, s a botjuk igencsak messzire elért. Az egyik Czakó ős egyszer egymaga vert széjjel egy lacikonyhát, valamelyik adorjáni vagy felsőhegyi búcsún. Akire az ráejtette a kampót, azt megalapálta pogányul, olyannyira, hogy az áldozat hazamenni is csak úgy bírt, ha vitték – lepedőben.

Egy ilyen régi, jeles birkásgazdáról mesélik, hogy egyszer, amikor tilosban kapta a csősz a nyáját, s amikor patáliát csapott érte, a juhász ugyancsak hamar „megszelídítette” a handabandázó hivatalos közeget. Persze pallóra – úgy esik mondva, – bíró elé állították érte, aki aztán valatóra fogta: igaz-e, hogy ekkor meg ekkor sértegette, számárnak, ökörnek meg minek nem nevezte a panaszost, sőt még meg is verte?

– Tekintetes bíróság, én eléggé kapatós vótam, így osztán nemigen emlékezek semmire. De ahogy e'nézem a főjelentőmet, könnyen lehetséges, hogy ökörnek tituláltam.

– Mit tud felhozni a mentségére? – faggatta tovább a bíró.

– Instálom – felelte egy kissé bizonytalanul a juhász –, főzhatok a bíró úrnak húsvétra egy szép bárányt.

– Figyelmeztetem – méltatlankodott a bíró –, hogy a hatóság megvesztegetéséért is büntetés jár! Inkább azt mondja meg, hogy mivel tud védekezni?

– Hát... a komám odalent támaszkodik a kampóján a kijáratnál. Le-mehetek a fokosért, ha már mindenáron védelemről köll gondókoznom...

A JUHÁSZ MEG AZ ÓRMESTER

A megszállás idején egyszer a zentai kaszárnya végénél terelte az egyik juhász a falkát a külső legelő irányába. Úgy látszik, sok celeculát pakolhatott a csacsira, mert a füles megmakacsolta magát, és semmiféle nógatásra nem volt hajlandó elindulni. A bojtárnak végül is a fokoshoz kellett nyúlnia, hogy jobb belátásra bírja a csökönyös szamarat, az ott gyakorlatozó katonák nagy derűtségére. A foglalkoztatást irányító karpaszományos őrmester, hogy megmutassa, milyen szellemes ő, alázatos közröhejt fakasztva a legénység között, így szólította meg a birkás gazdát:

– Hé atyafi, miért püföli úgy a feleségét?

– Már hogyne püfölném, vitéz úr – replikázott a juhász –, mikor mindig a katonák után mászkál. Most is azért állt meg, hogy az őrmester úrban gyönyörködjön!

